

Від театру воєнних дій до театру Шекспіра: Project«W» Veterans, Volunteers and William

Ольга Брюховецька

31 травня 2019 року в приміщенні Київського театру опери і балету для дітей та юнацтва відбувся показ незвичної вистави. Не лише тому, що вистава гостьова і не є частиною театрального репертуару. Незвичною вона є тому, що подолала грань між реальністю і вигадкою, між життям і грою.

Сцена з вистави за п'єсою Вільяма Шекспіра «Дванадцята ніч, або Як собі хоче». Режисер Олексій Гнатковський. Проект «W» Veterans, Volunteers and William.

Ні, йдеться не про авангардну постановку, перформенс чи документальний театр. Йдеться про постановку комедії Шекспіра «Дванадцята ніч, або Як собі хоче», в якій на якийсь час усі трішечки божеволіють і світ розсипається, але зрештою все знову стає на свої місця. Незвичною цю виставу робить те, що вона розіграна ветеранами та волонтерами АТО в рамках проекту «W» Veterans, Volunteers and William. Колектив однодумців зібрався для того, щоб зіграти комедію Шекспіра в оригіналі. Ні відсутність акторської майстерності, ні відсутність знання англійської, ні будь-які інші перешкоди не змогли зупинити цих бійців за духом, які протягом року працювали над тим, щоб довести собі й усім, що неможливого не буває.

Один з найглибших наслідків участі в театрі військових дій (як будь-якого перебування в радикальній ситуації) – це те, що людина, в цьому випадку ветеран війни, залишається в тій, афективно значно інтенсивнішій реальності і не може сприймати повсякденність мирного життя так, як раніше. Повсякденне життя перестає бути справжнім. Чи погано це? Лише за обставин, якщо на цьому людина й зупиняється. А що, коли піти далі? Якщо прийняти цю несправжність за відправну точку для того, щоб побачити звичну і тепер уже незворотно відчужену реальність під іншим ракурсом. Якщо не намагатись повернутися назад, бо назад шляху немає, і не застигнути в постійному прокручуванні досвіду війни, а сприйняти цей досвід як запрошення розширити межі власної реальності. Розширити межі можливого.

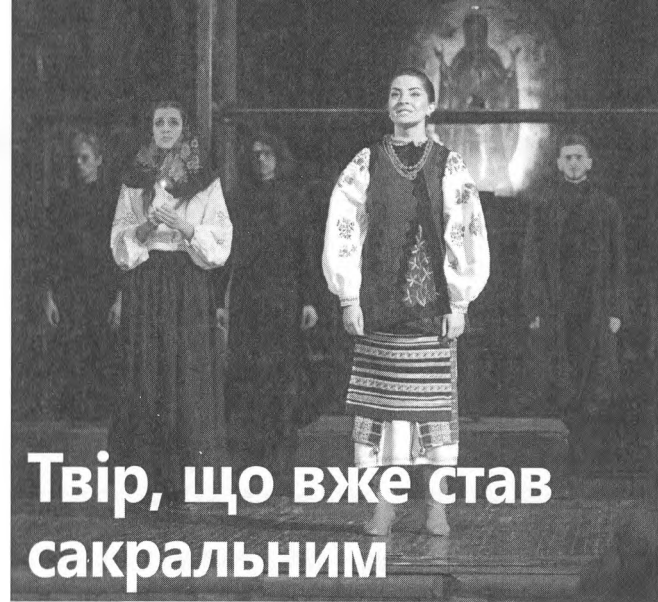
Саме це й продемонстрували ветерани АТО, які на дві години стали героями примхливого світу Єлизаветинського двору, сфокусованого через комічну лінзу Шекспіра. І як у справжньому шекспірівському театрі, якому ще невідома невидима четверта стіна буржуазного реалізму, з його глядачем-уайером, що припав до замкової щілини і підгля-

дає приватні таємниці, вистава почалась з представлення виконавців перед тим, як вони перетілились у свої ролі. Сферичний амфітеатр на другому поверсі конструктивістської будівлі був заповнений глядачами. На сцені – чотирнадцять осіб, чоловіків і жінок, які пройшли війну як бійці чи волонтери (за винятком однієї учасниці, волонтерки вже цього проекту): парамілітарний одяг, військова виструнченість. Почергово вони виходять з групи вперед і називають своє ім'я, свій позивний, свою військову частину. Вони говорять про свій досвід там, на війні, і про те, чому вони тут, на сцені. «Я хочу показати, що нічого неможливого немає». «Я з Криму. Крим – це Україна». «Я хочу говорити англійською». «Я не знаю чому. Я прийшов на кастинг і тепер тут». «На війні я пізнав страх. Страх не за своє життя, а за те, що від моєї пильності, коли я стою на варті, залежить життя моїх побратимів». «І подолати свій страх сцени? Що важче подолати – страх смерті чи страх сцени? Страх за життя, чи страх перед життям, розіграним так, що воно сміється над своїм безумством? Розкрити і визнати це безумство в собі. Застигнути в героїчно-драматичному моменті з пафосною музикою і надувним дельфіном між ногами; побути хмарою, конем, амуром, станцювати танець закоханого Мальволіо. Світ божевільний? То чому б на якийсь час усім не збожеволіти від кохання? «Перемагає хай любов, а не війна» – так колектив переклав знаменитий антивоєнний лозунг контркультури 60-х років минулого століття «Make love not war», зробивши його своїм.

Настав час познайомити читачів із колективом безумців – це слово звучало найчастіше в промовах. Режисер Олексій Гнатковський, «crazy director», навіть надрукував цей самодіагноз собі на футболці (на спині), демонструючи його глядачам під час обіймів з акторами після вистави. Ідея реабілітації через театр збила групу таких же одержимих однодумців. Це куратор проекту Сергій Дмитрієв,

військовий капелан, громадський діяч, голова правління «Eleos-Ukraine»; керівник проекту – Ігор Касьян, ветеран АТО, співзасновник і керівник школи з англійської мови «ЕАР»; консультант з мови Шекспіра, викладачка англійської мови Світлана Яворська; художник костюмів Марія Крутоголова; автор музичної концепції Олександр Кришталь; художній керівник Ростислав Держипільський, директор-художній керівник Івано-Франківського Національного театру ім. Івана Франка. І, звичайно, актори. Показово, що в програмці звичне зіставлення дійових осіб і виконавців доповнюється ще одним виміром, химерними бойовим позивними, що йдуть у лапках після прізвиськ виконавців: Орсініо – Сергій Вікарчук-Євпаторійський, «Євпаторія»; Цезаріо – Катерина Головченко, «Джейн»; Олівія – Юлія Сосновська, «Птіца»; Марії – Вікторія Каталічук, «Сомік», Лариса Микитюн, «Мік»; Сер Тобі – Дмитро Мірошніченко, «Цунамі»; Сер Ендрю – Володимир Бойправ, «Варвар»; Мальволіо – Євген Ярило. «Ярило»; Блазень – Арсеній Приліпка, «замОк»; Фабіан – Євген Міщенко, «Смайл»; Себастьян – Сергій Кутенков, «Замполіт»; Антоніо – Іван Щипайло, «Псих»; Капітан – Євген Слезенок, «Париж»; Шекспір – Андрій Ільченко, «Ведмідь». Війна не лише руйнує, вона творить іншу ідентичність, яка стає поруч, – і вже не зрозуміло, яка з них більш справжня.

Зіставлення реальності війни і реальності вистави – те, що робить цю постановку унікальною. Воно відчувається постійно, бо усвідомлення, що перед тобою ветерани і волонтери, які на твоїх очах долають ще один рубіж, які в твоїй присутності утверджують можливість неможливого, не покидає протягом усієї вистави, попри її енергетичну насиченість і справді дивовижний, враховуючи відсутність професійного досвіду, акторський вишкіл трупи. У якийсь момент дія вистави відходить на периферію, а по центру виникають документальні фото з того, другого театру, спроектовані на біле полотно задника. Серед облич бійців і Сенцов, який досі перебуває за ґратами. Ми переходимо від однієї реальності до іншої, не втрачаючи жодної з них, не протиставляючи їх як справжнє і вигадане, а зіставляючи між собою і розкриваючи їхню сутнісну множинність. Сергій Дмитрієв, військовий капелан, який став натхненником усього проекту, у своєму виступі після вистави серед іншого підказав нам усім, як цю іншу реальність, знайому нам лише опосередковано, інтегрувати у своє життя, адже це робота з обох боків: «Коли проходить ветеран – не опускати очі, а тихо сказати: “Спасибі за службу”». Після вистави ми можемо додати: «Спасибі за гру». Спасибі за те, що не відступили, що поборолі себе, що не злякались неможливого і пройшли до кінця. Це приклад не лише для інших ветеранів, це приклад для всіх нас. Від театру воєнних дій до театру Шекспіра – шлях, який розкриває те, що означає бути людиною. Ту плінність і мінливість людського буття, те його постійне перевтілення, яке стає невидимим за рутинною звичної повсякденної реальності. І головне, воно дає можливість зародитись і утвердитись думці, що для того, аби змінити світ, насамперед маємо усвідомити, що ми, людство, самі собі його створюємо.

Твір, що вже став сакральним

В. Мішаєва – Маруся Чурай у виставі «**Маруся Чурай**» за твором Ліни Костенко. Режисер Юрій Висоцький. Навчальний театр КНУТКТ ім. І. Карпенка-Карого.

Лариса Іванишина

Твір Ліни Костенко, написаний у застійні роки, став для свого часу маніфестом на захист поета, який уособлює душу і голос нації. «Чурай Марія Гордіївна (Маруся Чурай, Чураївна) – легендарна українська народна співачка й поетеса. Нібито жила в середині XVII століття у Полтаві. Образ Чурай як творця українських народних пісень («Ой не ходи, Грицю», «Засвіт встали козаченьки» та ін.) склався під впливом літературних творів XIX ст. Документальних свідчень, записів народних переказів про Чурай немає», – зазначено в УРЕ¹. Як бачимо, в застійні роки саме існування Марусі Чурай ставилось під сумнів. Але якби її не було, то її слід було б нафантазувати. Та вона була. Її остаточним підтвердженням став роман у віршах Ліни Костенко (1979), де детально, історично вірогідно відтворено добу гетьманування Богдана Хмельницького, середовище, в якому жила Маруся, донька козака Гордія Чурая, що загинув у боях за Україну, талановито розказано про її вірне кохання і зраду Гриця, ретельно виписано образи матерів, Марусині та Грицевої, суддів та іншого полтавського люду. Твір, де розгорнуто колізію в суді над Марусею та її порятунок від шибениці, мандрівку Україною на прощу до Києва, вподобали читачі, крім того, він неодноразово ставав основою моновистав у різних містах нашої країни. І от цього року його реалізували на сцені навчального театру в корпусі вишу на Ярославовому Валу. Вистава вийшла багатолюдна, в ній збережено всі згадані події, фігурують фактично всі персонажі: автор інсценізації, керівник курсу Юрій Висоцький, підійшов до твору

¹ Чурай Марія. // УРЕ. – Т. 12. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1985. – С 354.